

## บทวิเคราะห์เจาะลึก....เหตุใดสุนทรภู่จินตกรวีเอก....จึงเป็น "บรมครูกลอนแปด"

นำเสนอเมื่อ : 25 มิ.ย. 2552

[26 มิ.ย.นี้ครบรอบ 223 ปี สุนทรภู่ จินตกรวีเอกบรมครูกลอนแปด](#)

**ในโอกาสวันที่ 26 มิถุนายน 2552** เป็นวันครบรอบ 223 ปีเกิดของท่านสุนทรภู่ กวีเอกแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นของไทย และถือว่าเป็น “วันสุนทรภู่” ได้เวียนมาบรรจบครบรอบอีกครั้ง จึงขอนำลักษณะพิเศษของคำกลอนของท่านจากหนังสือ ชีวิตประวัติพระสุนทรโวหาร (ภู่ เรือหงส์) ของนายเทพ สุนทรศารทูล ผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรม ที่ได้ศึกษาค้นคว้าประวัติของท่านสุนทรภู่มาช้านาน มาเสนอให้ท่านผู้อ่าน และผู้ที่สนใจบทกวีได้ทราบาวา เหตุใดกวีนิพนธ์ โดยเฉพาะกลอนแปดของสุนทรภู่จึงมีความโดดเด่น และเป็นที่ยกย่องและศรัทธาตลอดมา แม้วเวลาจะล่วงเลยมากกว่าสองร้อยปีก็ตาม แต่แนวทางที่ท่านเขียนไว้ ก็ยังเป็นแบบอย่างแก่กวีรุ่นหลังมาจนทุกวันนี้ และท่านยังเป็น “บรมครูกลอนแปด” ที่ยังหาผู้เทียบเคียงได้ยากจนแม้ปัจจุบัน

**จากการศึกษาของนายเทพ สุนทรศารทูล** ได้กล่าวว่า ลักษณะเด่นเป็นพิเศษ ของคำกลอนของสุนทรภู่ ที่ทำให้กวีนิพนธ์ของท่าน ต่างจากกวีท่านอื่นๆ มีอยู่ด้วยกัน 12 ประการ คือ

1. หลังไหล
2. ไวสง่า
3. ภาษาตลาด
4. สัมผัสพรว
5. กลาวความหลัง
6. พังแจ่มแจ่ม
7. แสดงอุปไมย
8. ไซคำตาย
9. ระบายอารมณ์
10. คำคมสุภาพ
11. แนวคิดของกวี
12. ลีลาการเดินกลอน

**1. หลังไหล** จะเห็นได้ว่า คำกลอนของท่านสุนทรภู่ จะมีลักษณะหลังไหลเหมือนสายน้ำไหล ไม่ติดขัด ไม่สะดุด ไม่หยุดชะงัก ไม่ขาดสาย ไม่มีลักษณะกลอนพาไปหรือพยายามพาดลอนไปอย่างฝืนๆ เหมือนกวีที่ไม่ชำนาญ แต่ท่านจะแต่งตรงพุ่งไปสู่จุดมุ่งหมายให้เข้าใจความได้อย่างชัดเจน เช่น

“แล้วสอนวออย่าไว้ใจมนุษย์ มันแสนสุดลึกล้ำเหลือกำหนด ถึงเงาวัวลยพันเกี่ยวที่เสียวลัด ก็ไม่คิดเหมือนหนึ่งในน้ำใจคน”

**2. ไวสง่า** ท่านจะแต่งกลอนอย่างโอ้อา ภูมิฐาน แบบครูกลอนครุฑก็ ไม่ไหวครุ ไม่มีการออกตัว ไม่เคยถ่อมตัว มักขึ้นต้นคำกลอนอย่างโอ้อวด เช่น

“แต่ปางหลังดูวังพระศาสนา เป็นปฐมสมมุตินิยายมยุร ด้วยปัญญาประวิงทั้งหญิงชาย ฉันทือภูริเรื่องประจักษ์แจ่ม จักสำแดงความประดิลลิตถวายเป็นตามสตรีเริ่มเรื่องนิยาย ไหเพริศพรายพิริ่งเพราะเสนาะกลอน”

**3. ภาษาตลาด** ภาษาในกลอนของท่านจะใช้ภาษาตลาด หรือภาษาที่ชาวบ้านใช้พูดกันอยู่ ไม่ใช่ภาษาสูงหรือภาษาราชการ ทำให้ฟังเข้าใจง่าย

แต่มีใช้เป็นภาษาที่หายาก เช่น

“มუნใครรู้จักมิ่งซึ่งซังดูบ ใหรอบคอบคิดอ่านนะหลานหนา รูลิ่งไคโมสุริวิชา รุวิชาตัวรอดเป็นยอดดี” หรือ

“ยกกระบวนตรัดชอนทุกเขายื่น เมียที่เป็นทานผู้หญิงนึ่งปลาร้า”

คำว่า “คัดชอน” หมายถึง “อัด” ที่แปลว่า คัดคนย่อ ใดแก่กายยกยอที่ดั่งกรังมดคล่อง และ “ชอน”คือ ใช้ตะแกรงช้อนกุ้ง คำว่า คัดชอนจึงหมายถึง ยกยอช้อนกุ้ง ซึ่งเป็นภาษาชาวบ้าน และเมียดีที่เป็นทานผู้หญิง ก็หมายถึง เมียดีหญิงกบกระบู้รเมืองแกลง ที่ยังไม่ใช่ชอนหญิง และยังไม่ได้เป็นทานผู้หญิง แต่ชาวบ้านชาวเมืองมักจะเรียกยกยอชอนเช่นนี้ ท่านจึงนำมาเรียกบางว่า “เมียดีที่เป็นทานผู้หญิง” นึ่งปลาร้า

**4. สัมผัสพรว** ลักษณะคำกลอนของท่าน จะมีทั้งสัมผัสนอก สัมผัสใน สัมผัสอักษร สัมผัสสระหรือสัมผัสเสียง สัมผัสชาย สัมผัสขวา เพรวพรวเต็มไปหมด บางครั้งท่านถือเสียงเป็นสำคัญ จนทำให้บางคนตีความว่า กลอนของท่านความอ่อนโยนไปก็มี เช่น

“อันความคิดวิหยาเหมือนอาวุธ ประเสริฐสุดชอนใส่ไว้ในผัก สงวนคมสมนึกใครอีกอีก จึ่งคอยซึกเชือดฟันไหบรลย”

**5. กลาวความหลัง** เนื่องจากท่านเป็นคนมีความรัก ความหลังฝังใจ ฟูไฟอดไม่ได้ที่จะกล่าวพาดพิง ถึงความรักความหลังของตนในการแต่งกลอนทุกเรื่อง แม้แต่สุภาพซัดที่นางจะมีแต่คำสอนลวงๆ ท่านก็ยังอดแหวะเวียนกลาวถึงความหลังจนได้ เช่น

“อันหม่อมฉันที่คิดและที่ชิว ถึงลับตัวแต่ชื่อเขาเลื่อนวา เป็นอาลักษณ์นักเงงท่าเพลงยาว เขมรลาวลือเลื่องถึงเมืองละคร”

**6. พังแจ่มแจ่ม** คำกลอนของท่านจะแจ่มแจ่ม กระตลัด ชัดเจน ไม่พร่ามัว และพิถีพิถันในการเลือกใช้ถ้อยคำ เพราะท่านเป็นกวีที่รู้มรรยาดี จึงเลือกใช้คำได้อย่างเหมาะสม เช่น

“ถึงคล่องนามสามสิบสองคดคั่ง ขวากุ้งเวียนช้ายมาฝ่ายขวา ไทหน้อยค้อยนบโนนาวา แดหนึ่งมาวณสามสิบสองคด

อันคดอื่นหมื่นคดกำหนดแน เวนเสียดใจมนุษย์สุดกำหนด ถึงเงาวัวลยพันเกี่ยวที่เสียวลัด ก็ไม่คิดเหมือนหนึ่งในน้ำใจคน”

**7. แสดงอุปไมย** ซึ่งท่านจะถนัดมากในเชิงอุปไมยโวหาร โดยกล่าวคำนี้ขึ้นเป็นหลักฐานก่อนแล้วยกเอาสิ่งอื่นมาเปรียบเทียบ ทำให้คำกล่าวมีน้ำหนัก และมองเห็นภาพได้ชัดเจนหรือเห็นเป็นเหตุเป็นผล มีใช้แบบอุปมาโวหาร อันหมายถึง ยกเอาสิ่งนี้ไปเปรียบเทียบกับสิ่งอื่น ซึ่งการแต่งอุปไมยโวหารจะแต่งโดยยากกว่า แต่ท่านสุนทรภู่ก็เก่งกาจ อันแสดงให้เห็นถึงภูมิรู้ของท่านที่มีอย่างกว้างขวาง เช่น

“ประเพณีสั่งให้หลังหัก มันก็มุกทำร้ายเมื่อภายหลัง จะเข้ใหญ่ไปถึงน้ำมีกำลัง อันเสียดซึ่งเขาดังคั่งก็คั่งราย อันแม่ทัพจับได้แล้วไม่ฆ่า ตอภายหลังจะใหญ่ขึ้นใจหาย

ต้องสู้รับจับใหม่คนไหนตาย จะทำภายหลังยกสู้ปากครัน”

**8. ไซคำตาย** ท่านสุนทรภู่ จะนำคำตายลงท้ายกลอน และไซได้อย่างไม่ติดขัด แสดงให้เห็นถึงความเป็นกวีที่ยอดเยี่ยม หากเทียบไม่ได้ เพราะแต่งยาก ซึ่งกวีมักจะเอาคำปฏิกรณ์ตรงกลางใช้คำตายนี้แหละ เช่น

“ซึ่งอุรังนี้พี่พาเจามาไว หวังจะไคสนทวนวิสาสะ ไทหน้อยคลายเคียงเรื่องระ แลก็จะรักกันจนวันตาย”

**9. ระบายอารมณ์** คำกลอนของสุนทรภู่จะชอบอวดด้วยอารมณ์เคลิบเคลิ้ม ทำให้มีชีวิตชีวา เข้าถึงใจคน และกินใจ เพราะระบายอารมณ์อันแท้จริงออกมา ไม่เสแสร้งแกล้งว่า จนดูตัดจริต และช่างเปรยเปรย ซึ่งคำกลอนของท่านมักจะเปี่ยมอารมณ์รัก อารมณ์แค้น อารมณ์เสแสร้ง อารมณ์น้อยใจในโชคชะตาของตนเอง เช่น

“นิจจาเอ๋ยกายเรากี่เท่านี้ ไม่มีที่พิศราจะอาศัย ลอนหนาวเหน็บเจ็บแสบคับแค้นใจ เหมือนนกไร้รังเรออยู่เอกา”

**10. คำคมสุภาพ** กวีนิพนธ์ของสุนทรภู่ มักจะสอดแทรกสุภาษิตคำคมอยู่เสมอ ทำให้ท่านได้ยกย่องว่าเป็นนักปราชญ์ เพราะคำสุภาษิตที่ยกมามีทั้งกินใจคน เพราะท่านช่างสังเกตความเป็นจริงของชีวิต แล้วนำมาผูกเป็นถ้อยคำขึ้นอย่างกระตลัด สอดคล้องทั้งถ้อยคำสำนวน และมีความไพเราะ เช่น

“เขายอมเปรียบเทียบความเมื่อยามรัก แต่หน้าผักตมขมขมวาทวน ครันจิตจางทางเห็นไปเนิ่นนาน แต่น้ำตาลก็ว่าเปรี้ยวไม่เหลือยวแล”

**11. แนวคิดของกวี** แนวคิดของกวีมักเกิดจากประสบการณ์ชีวิต การศึกษาสังคม และชุดชีวิตของกวีนั้นๆ ซึ่งท่านสุนทรภู่เองก็มีแนวคิดในเรื่องความไม่แน่นอน ความไม่เชื่อตรงของมนุษย์ และวาทะของมนุษย์นั้นก่อให้เกิดคุณหรือโทษได้ เช่น

“ถึงบางพูดดีเป็นศรีศักดิ์ มีคนรักสรรถอยอรอยู่จิต แมพูดชั่วตัวตายทำลายมิตร จะชอบผิดในมนุษย์เพราะพูดจา”

**12. ลีลาการเดินกลอน** โดยทั่วไปคำกลอนจะเป็นสิ่งที่บ่งบอกความรู้สึกนึกคิดของกวีที่เป็นความอหังการ มั่งการ (ความทะนงตน / ความถือดีว่าเป็นของตน) ซึ่งกวีบางคนอาจจะรู้สึกว่าเป็นสิ่งต่ำต้อย ไม่ค่อยยกย่องอะไรนัก ยิ่งไม่มันใจในตัวเอง จึงต้องมีการไหวคู้ หรือแต่งกลอนตามแบบคน มีการถ่อมตน ยึดเอาครูอาจารย์เป็นที่พึ่ง แต่ท่านสุนทรภู่กลับมีความอหังการ มั่งการในทางบทกลอน จึงว่ากลอนอย่างโอ้อวด ไวสง่า ภาควุฒิ เชื้อมั่นในตนเองอย่างเต็มที่ แต่งกลอนฉาดฉาน เดินกลอนอย่างสง่า เช่น

“สุนทรทำคำประดิลลิตนี้มิตรฝัน พังพบเห็นเป็นวิปัติมหัศจรรย์ จึงจตุวันเวลาด้วยอาวรณ์

แดงไวเหมือนเดือนใจจะไหลคด ไทนิมิตเมื่อภวังค์วิงหรรณ

เดือนแปดจันทร์ทิวาเวลายอนน เจริญพรภาวนาตามบาลี”

**จะเห็นว่า** ไม่มีใครเดินกลอนอย่างสง่าเหมือนสุนทรภู่ อีกทั้งยังจะแสดงความรูประบอบไว้อย่างผ่าเผย ไม่อ้อมค้อม เช่น

“ถึงสามโคกโคกถวิลถึงปีนเกล้า พระพุทธเจ้าหลวงป้ารุงซึ่งกรุงศรี ประทานนามสามโคกเป็นเมืองตรี ชื่อปทุมธานีเพราะมีบัว....”

**ทั้งหมดนี้** คงจะทำให้เราได้เห็นความพิเศษ ที่ทำให้ท่านสุนทรภู่ ได้รับการกล่าวขานด้วยนามต่างๆ เช่น รัตนกวีแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ กวีเอกของไทย และบรมครูกลอนตลาดแห่งกรุงสยาม เป็นต้น อันล้วนเป็นการยกย่อง ในความสามารถของท่าน ซึ่งเป็นความภาคภูมิใจของเราชาวไทยที่มีกวี ที่ไม่ยอมไปกาวชาติใดในโลก

**ขอขอบคุณข้อมูลข่าว :** อมรรัตน์ เทพกำปนาท กลุ่มประชาสัมพันธ์ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม